

Bp Andrzej F. Dziuba

Delegation of the European Union to the Holy See.
L'Osservatore Romano. The Popes and Sixty Years of
European Integration. Project by Ambassador Jan Tombiński
and Giovanni Maria Vian. Vatican City 2017, ss. 111.

Świat, ze swej natury, a dokładniej ludzie, zawsze tworzyli różne wspólnoty czy zbiorowości, człowiek bowiem jest istotą społeczną. Nie wystarcza tylko ideowa przynależność do wielkiej rodziny ludzkiej, nie wystarcza także najmniejsza społeczność naturalna jaką jest rodzina, złożona z męża-ojca, żony-matki oraz dzieci własnych lub adoptowanych; niemniej te dwa faktory są podstawowe i ostatecznie umożliwia-

ją oraz zakładają możliwość innych społeczności.

Wielorakie tendencje zjednoczeniowe mają różne motywy oraz zasady funkcjonowania. Szczególnym przykładem jest tutaj Europa, która na przestrzeni dziejów przeżywała różne takie propozycje, mniej lub bardziej wcielone w życie. Dziś, z perspektywy czasu, można różnie je oceniać, doszukując się sukcesów czy porażek, braków czy dobrych owoców.

W 2017 roku Europa przeżywała 60-lecie Traktatów Rzymskich, podpisanych 25 marca 1957 r. Ta okoliczność stała się motywem różnych spotkań, kongresów oraz debat. Także Stolica Apostolska ma swe refleksje, najpierw o sobie samej, a zwłaszcza o tekstach papieskich, ale i jednocześnie o innych organizmach współtworzących Europę, dlatego w sześćdziesiątą rocznicę Traktatów Rzymskich, które podpisały wówczas: Francja, Republika

Federalna Niemiec, Włochy, Belgia, Holandia i Luksemburg (s. 4) ukazała się prezentowana publikacja.

Zbiór otwierają dwa teksty określane jako wprowadzenie (s. 5-8). Najpierw Jean-Claude Juncker, przewodniczący Komisji Europejskiej, przedstawia refleksje opatrzone tytułem: *Przyjaźń i współpraca* (s. 5-6), zaś kard. Pietro Parolin, sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej – przedłożenie zatytułowane: *Dialog dla godności człowieka i pokoju* (s. 7-8).

Z kolei Bernard Lecomte dzieli się refleksją pt. *Papieże i budowla europejska* (s. 9-14) za podstawę uznając przebaczenie, podkreślając wagę zatamowania drogi dla komunizmu oraz wysiłku odrzucenia mitu Europy watykańskiej. Wreszcie autor pyta: *Watykan: europejski czy powszechny?* Po tych tekstach wprowadzających całość zbioru zawiera – w układzie chronologicznym – bardzo zróżnicowane wypowiedzi pięciu papieży.

Jako pierwsze zamieszczono wystąpienie Piusa XII do uczestników kongresu promującego Ruch europejski, z 13 czerwca 1957 r. (s. 17-20). Z kolei następują trzy teksty Pawła VI (s. 21-27): 1. Do posłów chrześcijańskiej demokracji w Parlamencie europejskim z 14 października 1964 r. (s. 21); 2. List apostolski *Pacis nuntius* z dnia 25 października 1964 r. (s. 23-24); 3. Do prezydenta Parlamentu europejskiego Waltera Behrendta z 25 listopada 1971 r. (s. 26-27).

Przywołano aż pięć tekstów Jana Pawła II (s. 29-61): 1. List apostolski *Egregiae virtutis* z 31 grudnia 1980 r. (s. 29-31); 2. Akt europejski z Santiago de Compostela z 9 listopada 1982 r. (s. 33-38); 3. Wystąpienie podczas wizyty w Parlamencie Europejskim w Strasburgu 11 października 1982 r. (s. 39-46); 4. List apostolski *Spes aedificandi* z 1 października 1999 r. (s. 47-58); 5. Do kierownictwa Nagrody Karola Wielkiego z 24 marca 2004 r. (s. 59-61).

Nauczanie europejskie Benedykta XVI ukazują trzy teksty (s. 62-78): 1. Do uczestników zjazdu Europejskich Partii Ludowych z 30 marca 2006 r. (s. 62-65); 2. Do

Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej z 24 marca 2007 r. (s. 67-69); 3. Przemówienie w Bundestagu w Berlinie 22 września 2011 r. (s. 71-78).

Przytoczono także trzy teksty papieża Franciszka (s. 79-109): 1. Z wizyty w Parlamencie Europejskim w Strasburgu 25 listopada 2014 r. (s. 79-90); 2. Podczas wręczenia Nagrody Karola Wielkiego 6 maja 2016 r. (s. 91-98); 3. Z okazji 60-lecia Traktatów Rzymskich 24 marca 2017 r. (s. 99-109). Na końcu zamieszczono jeszcze spis treści (s. 111).

Jest to interesujący zbiór ważnych wystąpień papieży na przestrzeni świętowanych 60 lat integracji europejskiej. Na pewno każdy wybór jest oparty na subiektywnych przesłankach redakcji, lecz uderza brak tekstów z nauczania Jana XXIII. Widać wielkie zaangażowanie papieży i Kościoła katolickiego, które zrodziło się po zakończeniu II wojny światowej, a z drugiej strony powszechnego pragnienia pokoju oraz pomyślnego rozwoju cywilizacyjnego Europy, a wraz z nią całego świata. Perspektywy te oparte głównie na wartościach chrześcijańskich słusznie budziły takie nadzieje.

Sledząc wypowiedzi poszczególnych papieży zauważa się raczej minimalne odwoływanie do kategorii religijnych, zwłaszcza do kategorii Boga chrześcijaństwa czy Jezusa Chrystusa. Są natomiast dość licznie wspomniane postacie świętych, zwłaszcza patronów Europy czy związane z nowszą historią. Dobrze, że reprezentują one bogactwo Wschodu i Zachodu, a także kobiety i mężczyzn. Warto zauważyć skromne sięganie do patrystyki, która przecież ze swej natury jest łącząca.

Nauczanie papieskie pozostaje szczególnym zwornikiem i gwarantem wierności ewangelicznemu orędziu Jezusa Chrystusa. Papież jako następca św. Piotra jest szczególnie odpowiedzialny za wierność doktrynalną i moralną orędzia Nowego Przymierza, które niesione jest przez wspólnotę nowego i zarazem eschatologicznego Ludu Bożego. Papieskie nauczanie, ze swej natury, jest dynamizmem trwałości, a zarazem i rozwoju przepowiadania

Kościół i w tym duchu należy oceniać prezentowany zbiór oraz jego poszczególne teksty.

Można napotkać także odniesienia do Polski i jej dziejów oraz postaci związanych z naszą historią, będące zazwyczaj konotacjami wpisującymi się w dany kontekst czasowy opublikowania czy wygłoszenia danego tekstu (s. 10, 23, 37). Nie są to jednak treści nacjonalistyczne czy sprzeczne z ideą integracji Europy, a wręcz przeciwnie – jej zdecydowanie służą, tłumaczą ją i roztropnie popierają.

Interesującym dopowiedzeniem narracji poszczególnych tekstów jest stosunkowo bogaty materiał dokumentacyjny, zwłaszcza reprodukcje fotografii czy dzieł sztuki. Szkoda, że wspomniane reprodukcje nie są najlepszej jakości. Nie można pominąć znaczenia przypisów zamieszczonych w tekście lub jako noty w przypisach. Warto jeszcze dodać, że prezentowany zbiór ukazał się w podstawowych językach międzynarodowych Europy, co czyni go bardzo szeroko dostępnym.

Publikacja tekstów papieżów drugiej połowy XX i początków XXI wieku jest ważnym przypomnieniem wielkiego wkładu, ale jednocześnie i odważnym wskazaniem ku przyszłości, która nie powinna być odcinana od korzeni. Niestety, orędzie to nie ma już stosowanego oddźwięku, m.in. za sprawą biurokratyzmu i liberalizmu wielu struktur europejskich. Wręcz niekiedy jest świadomie i z rozmyśleniem przemilczane, ignorowane, a co jeszcze gorsze wypaczane i manipulowane. Traktuje się je wybiórczo, wręcz cynicznie czy z pewną kpina lub sarkazmem. Tymczasem nauczanie papieskie i Kościół ma swoją tożsamość i integralność ontyczną oraz egzystencjalną. Wydaje się, że ma swoją nieprzemijalną wartość.

Trzeba zawsze pamiętać, że przesłanie europejskie papieżów wpisuje się w szerokie i powszechne nauczanie społeczne Kościoła. Jest to wierność wspaniałej europejskiej tradycji, a jednocześnie i szeroka otwartość ku człowiekowi, jego godności, rodzinie i dobru wspólnemu. Te elementy ewangelicznego przesłania Kościoła zawsze wyzwały nadzieję i dziś jest podobnie. Wrażliwość spo-

leczna Kościoła była zawsze szeroko nie tylko głoszona, ale przede wszystkim praktykowana, czego dowodem są liczne dzieła i instytucje kościelne oraz rodziny zakonne, w całym bogactwie ich społecznych charyzmatów.

Kreśląc obraz współczesnej Europy nie można unikać tematów drażliwych czy trudnych. Może czasem i papieże ulegali tej sugestii pomijania pewnych tematów. Czyżby to była także swoista poprawność polityczna? Wiadomo z realiów życia, iż ostatecznie prowadzi ona na manowce życia indywidualnego i społecznego. Każde unikanie prawdy jest narażone na złe owoce. Nie daje realnych perspektyw i twórczej nadziei. To jest faktycznie i zarazem praktycznie mijanie się z osobową prawdą człowieka i ontycznym realizmem jego wielorakich relacji międzyludzkich. Czasem i Kościół, a zwłaszcza konkretni ludzie Kościoła czy poszczególne wspólnoty wiary, doświadczyli tych negatywnych konsekwencji. Choć może i niekiedy sami byli temu winni?

Przedstawiany zbiór nauczania papieskiego od Piusa XII do Franciszka stanowi interesujący materiał źródłowy, oczywiście tylko wybiórczy. Zawsze szansa sięgania do tekstów podstawowych jest cenną ofertą ku unikaniu przekłamań, nadinterpretacji czy zwyczajnego braku informacji. Stąd rodzi się szczerza wdzięczność za tę publikację osobom, które uczestniczyły w tym projekcie, a zwłaszcza Ekscelencji Panu Ambasadorowi i redakcji „L'Osservatore Romano” wraz z całym zespołami.

Proeuropejskie nauczanie ostatnich papieży, poczynając od Piusa XII, jest cennym wkładem w kreślenie wizji i perspektyw przyszłości Europy. Sięganie do niego jest gwarancją czerpania z dobrych wzorców, które sprawdziły się w praktyce życia. Prezentowany zbiór może być tutaj cenną pomocą.

Bp Andrzej F. Dziuba